

2023

ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ
ΔΙΚΗΓΟΡΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

Δικαστικό Μέγαρο Ηρακλείου

Γραμματεία Δ.Σ.Η.

Τηλ: 2810 288 312 | 2810 286 386

Ταμείο

Τηλ: 2810 282 526

Αίθουσα Δικηγόρων

Τηλ: 2810 364 275 | 2810 288 311

Γραφείο Προέδρου ΔΣΗ

Τηλ: 2810 287 767

Αίθουσα "Ν. Σακλαμπάννης"

Οδός Θεοδοκοπούλου 28

Τηλ: 2814 00 74 42

Βιβλιοθήκη Δικηγορικού Συλλόγου

Ζωγράφου 7 (1ος όροφος)

Τηλ: 2810 281 587

Ηλεκτρονική διεύθυνση Δ.Σ.Η.

www.dsh.gr

e-mail:

dikigorher@yahoo.gr

Λ.Ε.Α.Δ.Η.

Ζωγράφου 7 (1ος όροφος)

Τηλ: 2810 283 697

www.leadh.gr - lleadh@gmail.com

Επιμέλεια Ημερολογίου

Εβίτα Καρουζάκη - Μάνος Κουκιαδάκης

Επιμέλεια Αφιέρωματος

Νίκος Καραγιάννης

Μακέτα - Εκτύπωση - Βιβλιοδεσία

DETORAKIS
Ε Κ Τ Υ Π Ο Σ Ε Ι Σ

ΒΙ.ΠΕ. Ηρακλείου, Οδός Θ', Τηλ: 2810 380 933 | info@detorakis.gr

Το Διοικητικό Συμβούλιο του
Δικηγορικού Συλλόγου Ηρακλείου εύχεται
στα μέλη του χαρούμενο & δημιουργικό το 2023

Πρόεδρος: Νικόλαος Λογοθέτης

Αντιπρόεδρος Α': Νικόλαος Κουβίδης

Αντιπρόεδρος Β': Γεώργιος Γερωνυμάκης

Γενικός Γραμματέας: Νικόλαος Καραγιάννης

Ταμίας: Αγγελική Φωτοπούλου-Κακουλάκη

Μέλη:

Οδυσσέας Καλομοίρης

Ευαγγελία (Εβίτα) Καρουζάκη

Αικατερίνη Κοσμάδακη

Κωνσταντίνος Κουτρομπής

Χαρίλαος Λαγουδάκης-Χρονάκης

Ευτέρπη (Έφη) Μαλλιαράκη

Ευθυμία (Έφη) Σωμαρά

Κυριάκος Τζωρτζάκης

Νικόλαος Φλαμουράκης

Ολυμπία (Όλια) Φορτσάκη

Το Διοικητικό Συμβούλιο του Λογαριασμού
Ενίσχυσης Δικηγόρων Ηρακλείου εύχεται
στα μέλη του χαρούμενο & δημιουργικό το 2023

Δ.Σ. Λ.Ε.Α.Δ.Η.

Πρόεδρος

Νικόλαος Φανταουτσάκης

Αντιπρόεδρος

Καλλιόπη Τιτομιχελάκη

Γενικός Γραμματέας

Απόστολος Ξυριτάκης

Ταμίας

Μιχαήλ Λασηθιωτάκης

Μέλη

Μανούσος Ξενάκης

Θωμάς Σαπουντζάκης

Νεκτάριος Χρυσός

Αντί προλόγου.

Αγαπητές και αγαπητοί συνάδελφοι,

Στην εκπνοή ενός έτους επαναφοράς της επαγγελματικής και κοινωνικής δράσης σε μια νέα κανονικότητα που φιλοδοξεί να προσιδιάσει στις πρότερες της πανδημίας συνθήκες, μπορούμε νομίζω να στεκόμαστε ικανοποιημένοι καθώς επιχειρήσαμε - παρά τις αντικειμενικές δυσκολίες και σε πείσμα των καιρών - να τρέψουμε την αντιξοότητα σε εφελτήριο, αναπτύσσοντας συλλογικές δράσεις, διεκδικώντας και προχωρώντας σε μικρές και μεγαλύτερες αλλά πάντα απτές, βελτιωτικές αλλαγές στην επαγγελματική μας καθημερινότητα. Κινούμενοι με προσήλωση στους στόχους μας και με το πνεύμα αλληλεγγύης που αρμόζει στο δικηγορικό σώμα.

Το ημερολόγιο του Δικηγορικού Συλλόγου Ηρακλείου για το 2023 είναι αφιερωμένο στη Μικρασιατική Καταστροφή και τις προσπάθειες αποκατάστασης των προσφύγων στην Κρήτη, με αφορμή τη συμπλήρωση εκατό χρόνων από ένα εκ των σημαντικότερων ιστορικών γεγονότων που σφράγισαν ανεξίτηλα την πορεία του νεότερου ελληνικού κράτους. Η επιλογή της φετινής θεματικής δεν έλαβε χώρα μόνον με κριτήρια χρονικής συγκυρίας. Αν στην επόμενη ημέρα της Μικρασιατικής Καταστροφής μπορούμε να αναζητήσουμε ένα δίδαγμα για τους καιρούς που διανύουμε, αυτό είναι πώς μία από τις πιο οδυνηρές σελίδες της ιστορίας, μπορεί να σηματοδοτήσει μια νέα προοπτική σε όλα τα επίπεδα που συνθέτουν και χαρακτηρίζουν μια κοινωνία.

Η συνεχιζόμενη προσπάθεια για το νέο έτος, θα είναι να δημιουργήσουμε ευκαιρίες και να αξιοποιήσουμε προοπτικές που θα δράσουν πολλαπλασιαστικά στη δυναμική του δικηγορικού σώματος και ιδιαιτέρως του Δικηγορικού Συλλόγου Ηρακλείου, συμβάλλοντας στην επίτευξη των σταθερών στόχων μας. Εύχομαι προσωπικά αλλά και εκ μέρους του Διοικητικού Συμβουλίου σε όλους τους συναδέλφους και τις οικογένειές τους καλή χρονιά με υγεία και ευτυχία

Ηράκλειο, Δεκέμβριος 2022

Νίκος Λογοθέτης

Πρόεδρος του Δ.Σ.Η.

Η Μικρασιατική Καταστροφή

Οι πρόσφυγες και οι προσπάθειες αποκατάστασης τους στην Κρήτη

Του Νίκου Κ. Καραγιάννη¹

Ιστορικό - Ιδεολογικό Πλαίσιο: Η Ελλάδα εισήλθε στον 20 αιώνα με βασική επιδίωξη της εσωτερικής και εξωτερικής της πολιτικής την υλοποίηση της Μεγάλης Ιδέας, ενός μεγαλόπνοου οράματος, το οποίο προέβλεπε την απελευθέρωση και την ενσωμάτωση στο ελληνικό κράτος όλων των ιστορικών ελληνικών χωρών, δηλαδή της Θεσσαλίας, της Μακεδονίας, της Θράκης, των Επτανήσων, των Δωδεκανήσων, της Κρήτης, της Κύπρου, της Μικράς Ασίας και του Πόντου σε μια «Ελληνική Αυτοκρατορία» με πρωτεύουσα την Κωνσταντινούπολη. Ο Ιωάννης Κωλέττης ήταν ο πρώτος κοινοβουλευτικός Πρωθυπουργός που επίσημα εισηγήθηκε την έννοια, από το βήμα της Βουλής, ο Ελευθέριος Βενιζέλος όμως ήταν αυτός που την υλοποίησε, σε μεγάλο βαθμό, εκμεταλλευόμενος τις κοσμοϊστορικές αλλαγές που έλαβαν χώρα στην βαλκανική χερσόνησο στις απαρχές του 20ου αιώνα. Πράγματι, η Ελλάδα, μετά την ήττα στον ελληνοτουρκικό πόλεμο του 1897 εκπόνησε ένα ευρύ εξοπλιστικό πρόγραμμα, εκσυγχρόνισε και αναδιοργάνωσε στρατό και ναυτικό και συμμετείχε νικηφόρα στους Βαλκανικούς Πολέμους. Ο Α΄ Βαλκανικός Πόλεμος (Οκτώβριος 1912 - Μάιος 1913) έληξε με την υπογραφή της Συνθήκης του Λονδίνου, στις 30 Μαΐου 1913, με την οποία η Ελλάδα προσάρτησε μεγάλο μέρος της Μακεδονίας, της Ηπείρου και την Κρήτη. Ο Β΄ Βαλκανικός Πόλεμος (Ιούνιος 1913 - Αύγουστος 1913), στον οποίο Ελλάδα και Σερβία νίκησαν την Βουλγαρία, έληξε στις 10 Αυγούστου 2013 με την υπογραφή της συνθήκης του Βουκουρεστίου, με την οποία παραχωρήθηκαν στην Ελλάδα τα εδάφη της ανατολικής Μακεδονίας μέχρι την Καβάλα. Προηγουμένως, Ελλάδα και Σερβία οριοθέτησαν τα μεταξύ τους σύνορα υπογράφοντας την 1η Ιουνίου 1913 την Συνθήκη της Θεσσαλονίκης. Η εθνική ομοψυχία με την οποία η Ελλάδα συμμετείχε στους Βαλκανικούς Πολέμους έδωσε τη θέση της στον Εθνικό Διχασμό, ο οποίος πυροδοτήθηκε από το δίλημμα της συμμετοχής της χώρας στον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο, στο πλευρό της ANΤΑΝΤ, στην οποία υπερθεμάτιζε ο Βενιζέλος ή της ουδετερότητας, την οποία εκπροσωπούσε πολιτικά ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος ο Α'. Η πολιτική κρίση που ακολούθησε οδήγησε αρχικά στον διοικητικό διαμελισμό της χώρας. Το βόρειο τμήμα της, στο οποίο επικράτησε το κίνημα της «Εθνικής Άμυνας», υπό τον Ε. Βενιζέλο, προσχώρησε στην ANΤΑΝΤ και έλαβε επίσημα μέρος στις πολεμικές επιχειρήσεις στη Μάχη του Σκρά, στις 30 Μαΐου 1918). Ο Α' Παγκόσμιος Πόλεμος τερματίστηκε με τη συνθηκολόγηση της Γερμανίας στις 11 Νοεμβρίου 1918 και η Ελλάδα έλαβε μέρος στην Συνδιάσκεψη της Ειρήνης στο Παρίσι (Ιανουάριος - Ιούνιος 1919), με την πλευρά των νικητών και με την συνθήκη του Νείγυ (27 Νοεμβρίου 1919) επέκτεινε τα βορειοανατολικά της σύνορα στην Δυτική Θράκη μέχρι τον Έβρο ποταμό.

Η Μικρασιατική εκστρατεία και η καταστροφή (Μάιος 1919 - Σεπτέμβριος 1922): Στις 9 Μαΐου 1919 η Συνδιάσκεψη της Ειρήνης στο Παρίσι έδωσε την άδεια στον Βενιζέλο να καταλάβει στρατιωτικά τη Σμύρνη και τη γύρω περιοχή. Τα ελληνικά τμήματα που αποβιβάστηκαν, λίγες μέρες μετά, στη Σμύρνη, συνάντησαν σθεναρή αντίδραση από

1 Ο Νίκος Καραγιάννης είναι Δικηγόρος Ηρακλείου, απόγονος οικογένειας Μικρασιατών.

Ο Ε. Βενιζέλος στη Συνδιάσκεψη Ειρήνης του 1919 στο Παρίσι

τους τούρκους εθνικιστές του Κεμάλ, που είχαν ανασυγκροτηθεί και διαρκώς αύξαναν την επιρροή τους στον μουσουλμανικό πληθυσμό. Το 1920 λόγοι ασφάλειας επέβαλλαν στον ελληνικό στρατό την διενέργεια διαρκώς μεγαλύτερων στρατιωτικών επιχειρήσεων στο εσωτερικό της Μικράς Ασίας και την κατάληψη της Περγάμου, της Φιλαδέλφειας και της Προύσας. Η Συνθήκη των Σεβρών που υπογράφηκε στις 28 Ιουλίου/10 Αυγούστου 1920, παραχώρησε στην Ελλάδα την Ανατολική Θράκη, εκτός της περιοχής της Κωνσταντινούπολης, τα νησιά Ίμβρο, Τένεδο, Λήμνο, Λέσβο, Χίο, Σαμοθράκη, Σάμο, και Ικαρία και το Βιλαέτι της Σμύρνης. Η ήττα όμως του Βενιζέλου στις εκλογές του Νοεμβρίου του 1920 και η επιστροφή στο θρόνο του εξόριστου Κωνσταντίνου Α' επιτάχυνε την διπλωματική μεταστροφή των Μεγάλων Δυνάμεων και την προσέγγιση τους με τον Κεμάλ. Το 1921 ο ελληνικός στρατός στην προσπάθεια του να εκμηδενίσει την αντίσταση των εθνικιστών του Κεμάλ έντεινε την πολεμική του προσπάθεια και διείσδυσε στο εσωτερικό της Μικράς Ασίας, επιχειρώντας, ανεπιτυχώς, να καταλάβει την Άγκυρα. Η αποτυχία οδήγησε τις στρατιωτικές επιχειρήσεις σε τέλμα, ενώ οι προσπάθειες της Κυβέρνησης Γούναρη να επιλύσουν διπλωματικά το ζήτημα δεν απέδωσαν λόγω της διπλωματικής απομόνωσης στην οποία είχε περιέλθει η Χώρα. Η ελληνική αδράνεια έδωσε στον Κεμάλ το χρόνο να αναδιοργανωθεί και το καλοκαίρι του 1922 αντεπιτέθηκε και διέσπασε τις γραμμές του Ελληνικού Στρατού, ο οποίος υποχώρησε ταχύτατα και σε 15 ημέρες εγκατέλειψε την Μικρά Ασία. Ο κεμαλικός στρατός και τα σώματα άτακτων που τον πλαισίωναν εισήλθαν στη Σμύρνη στις 9 Σεπτεμβρίου 1922. Οι σφαγές και οι λεηλασίες που επακολούθησαν σε ολόκληρη την Μικρά Ασία δημιούργησαν ίσως το μεγαλύτερο μέχρι τότε κύμα προσφύγων προς την Ελλάδα.

Τα νέα γεωγραφικά και πληθυσμιακά δεδομένα: Από τους Βαλκανικούς Πολέμους και μέχρι το 1928, ο πληθυσμός της Ελλάδας μεταβάλλεται συνεχώς, ως αποτέλεσμα τόσο της εδαφική επέκτασης της Χώρας και της ενσωμάτωσης των πληθυσμών των νέων χωρών, όσο και της εισροής ελληνικών πληθυσμών από τις εκτός των ελληνικών συνόρων περιοχές.

Το 1907 διεξάγεται η πρώτη -με επιστημονικούς όρους- απογραφή του ελληνικού κράτους, ενώ το 1928 λαμβάνει χώρα η πρώτη ολοκληρωμένη απογραφή του πληθυσμού μετά τη έλευση των προσφύγων.

Μέσα στην εικοσαετία 1907-1928 η έκταση της Χώρας αυξήθηκε κατά 106%, από 63.211 τ.χλμ. σε 130.199 τ.χλμ. Ο πληθυσμός αυξήθηκε κατά 136% και από 2.631.952 άτομα έφτασε τα 6.204.684 άτομα. Η εθνολογική ανάλυση του πληθυσμού και η συγκριτική αντιπαραβολή των κρίσιμων μεγεθών καταδεικνύει ότι την 20ετία 1907-1928 αποχώρησαν από την Ελλάδα 640.000 περίπου αλλοεθνείς, με κατεύθυνση κυρίως την Τουρκία και την Βουλγαρία (τουρκογενείς μουσουλμάνοι και Βούλγαροι εξαρχικοί). Παρά την εκροή, σημειώθηκε αύξηση του πληθυσμού κατά 1.641.000 άτομα, η οποία οφείλεται κατά κύριο λόγο στα αλληπάλληλα κύματα προσφύγων, τα οποία υπερκάλυψαν αφενός την μείωση του πληθυσμού από το «αντίθετο» προσφυγικό ρεύμα (εξόδου από τη χώρα), αλλά και τις ανθρώπινες απώλειες των πολεμικών επιχειρήσεων και την μείωση του ρυθμού αύξησης του πληθυσμού, η οποία οφείλεται στους πολυετείς πολέμους και στην καταγεγραμμένη αποχή του άρρενος πληθυσμού από την αναπαραγωγική διαδικασία λόγω στράτευσης.

Στην απογραφή του 1928, κατά την οποία οι πρόσφυγες απογράφηκαν για πρώτη φορά ως ξεχωριστή κατηγορία, ο αριθμός τους ανήλθε σε 1.221.849 άτομα, εκ των οποίων μόνο 151.892 δήλωσαν ότι ήλθαν στην Ελλάδα πριν την μικρασιατική καταστροφή. Η οργανωμένη υποδοχή, περίθαλψη, μεταφορά και εγκατάσταση των προσφύγων στις απελευθερωμένες περιοχές του ελληνικού κράτους, η δημιουργία νέων οικισμών, η παραχώρηση γης και οικονομικών κινήτρων για την επιβίωση και την ενσωμάτωση τους στο γηγενές πληθυσμιακό στοιχείο αποτελεί ένα από τα μεγαλύτερα επιτεύγματα της σύγχρονης Ελλάδας. Η εγκατάσταση στα διάφορα διοικητικά διαμερίσματα της χώρας έγινε μετά από σκληρή και επίπονη εργασία των αρμόδιων διοικητικών υπηρεσιών και καθορίστηκε από την διαθεσιμότητα των γαιών

Πρόσφυγες εγκαταλείπουν το λιμάνι της Σμύρνης

Πρόσφυγες σε συσσίτιο

που απελευθερώθηκαν, των υποδομών και τη δυνατότητα απορρόφηση τους στις τοπικές αγροτικές και βιομηχανικές εργασίες. Οι πρόσφυγες στη συντριπτική πλειοψηφία τους εγκαταστάθηκαν στις λεγόμενες Νέες Χώρες. Το 52,24% εγκαταστάθηκε στο διοικητικό διαμέρισμα της Μακεδονίας και το 25,06% στη Στερεά Ελλάδα και την Εύβοια.

Η εγκατάσταση των προσφύγων στην Κρήτη: Στην Κρήτη εγκαταστάθηκαν συνολικά 33.900 πρόσφυγες ήτοι ποσοστό 2,77% του συνολικού τους αριθμού. Ο μεγαλύτερος όγκος τους (περίπου το 70%) εγκαταστάθηκε στις τρεις μεγάλες πόλεις του νησιού, και λιγότεροι στην ενδοχώρα. Από αυτούς, 36.742 πρόσφυγες έφτασαν στην Κρήτη αμέσως μετά την σφαγή στη Σμύρνη και συγκριμένα μέχρι την 14/11/1922. Εξ αυτών, 18.822 εγκαταστάθηκαν στα Χανιά, 15.159 στο Ηράκλειο, 1.898 στο Ρέθυμνο και στο 1.442 στο Λασίθι.

Στο Ηράκλειο, οι 15.159 πρόσφυγες στεγάστηκαν αρχικά στα παραπήγματα των Ενετικών τειχών που είχαν ήδη καταληφθεί από προηγούμενες αφίξεις προσφύγων, στο Γάζι και στο Αρκαλοχώρι, ενώ αργότερα μεταφέρθηκαν στις επαρχίες Μαλεβυζίου, Πεδιάδος και Τεμένους, στα χωριά Δαφνές, Αρχάνες, Άγιο Μύρωνα και στα Καλέσα, σε σπίτια μουσουλμάνων που είχαν ήδη αναχωρήσει². Οι άνθρωποι αυτοί προέρχονταν κατά 90% από το βιλαέτι της Σμύρνης, κατά κύριο λόγο από τους οικισμούς Βουρλά, Σμύρνη, Αλάτσατα, Νύμφαιο, Τσεσμέ, Φώκαια, Αϊδίνι, καθώς και από την Αλικαρνασσό³.

Η ανάγκη να στεγαστούν και να ενταχθούν στην παραγωγική οικονομία της χώρας ήταν άμεση, αφενός για να ξεκινήσει η ενσωμάτωση και αφομοίωση τους, αφετέρου για να αποφευχθούν κοινωνικές εντάσεις, στις οποίες συνέβαλλε η αρχική επιφυλακτικότητα (που σε ορισμένες περιπτώσεις επρόκειτο για απροκάλυπτα εχθρική στάση), με την οποία τους αντιμετώπισαν οι γηγενείς.

² Ευθύμιος Λεκάκης, Οι Μικρασιάτες Πρόσφυγες, Χανιώτικα Νέα, 06/12/2017, μέρος Β

³ Νίκος Ανδριώτης, Η εγκατάσταση των Προσφύγων στην Κρήτης (πηγή internet)

Βράβευση αριστούχων Αλτασσιανών μαθητών το 1937 στο Ηράκλειο

Η περίθαλψη και η προσωρινή εγκατάστασή τους αντιμετωπίστηκε αρχικά από τους πόρους του ελληνικού κράτους και τη σχετική ευθύνη ανέλαβαν το Υπουργείο Περιθάλψεως, το οποίο συνέστησε ανά νομούς Διευθύνσεις Περιθάλψεως, και το Υπουργείο Γεωργίας. Το τελευταίο, με μια σειρά νομοθετημάτων με κυριότερο το Νομοθετικό Διάταγμα της 6ης Ιουλίου 1923 «Περί αγροτικής εγκαταστάσεως προσφύγων» καθόρισε τους όρους και τον τρόπο εγκατάστασης των στα κτήματα και οικήματα που εγκατέλειψαν οι «ανταλλάξιμοι» Μουσουλμάνοι, αλλά και σε όσα είχαν ήδη περιέλθει στο κράτος ή ανήκαν στους δήμους και στις κοινότητες, τα οποία με ταχείς ρυθμούς απαλλοτριώθηκαν ή επιτάχτηκαν και διατέθηκαν για την εγκατάστασή τους.

Η αποκατάσταση των προσφύγων έλαβε κυρίως αγροτικό χαρακτήρα, αφενός γιατί κατά κύριο λόγο η οικονομία της χώρας ήταν αγροτική, αφετέρου γιατί η διαδικασία ήταν οικονομικότερη λόγω του ότι τα κτήματα που εγκατέλειψαν οι μουσουλμανικοί πληθυσμοί ήταν στην πλειοψηφία τους αγροτικά ακίνητα.

Η οικονομική αδυναμία της εξαντλημένης από τις πολεμικές δαπάνες Ελλάδας να αντιμετωπίσει μόνη της την αποκατάσταση των προσφύγων κατέστησε απαραίτητη την επέμβαση της Κοινωνίας των Εθνών, ώστε να διασφαλιστεί η χρηματοδότηση της όλης διαδικασίας από διεθνή δανεισμό. Με το Πρωτόκολλο της Γενεύης (29 Σεπτεμβρίου 1923), η Ελλάδα ανέλαβε την υποχρέωση να ιδρύσει την Επιτροπή Αποκαταστάσεως Προσφύγων (Ε.Α.Π), ανεξάρτητο νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου, στην διοίκηση του οποίου μετείχαν και ξένοι, η οποία επωμίσθηκε το έργο της εγκατάστασης και αποκατάστασης των προσφύγων. Για την επίτευξη των στόχων της Επιτροπής, η ελληνική κυβέρνηση εκχώρησε στην Ε.Α.Π 5.000.000 στρέμματα γης καθώς και δύο εξωτερικά δάνεια που συνήψε, το δάνειο του 1924 ονομαστικού κεφαλαίου 12.300.000 λιρών Αγγλίας, το οποίο διατέθηκε εξολοκλήρου στην

Ε.Α.Π και το 1/3 του προσφυγικού δανείου του 1928, ονομαστικού κεφαλαίου 4.070.960 λιρών Αγγλίας και 17.000.000 δολαρίων ΗΠΑ.

Στο πλαίσιο της Ε.Α.Π, για την αγροτική αποκατάσταση δημιουργήθηκε η Επιθεώρηση Εποικισμού Κρήτης, η οποία αποτελείτο από τέσσερα Γραφεία Εποικισμού, ένα για κάθε νομό. Στην εποικιστική περιφέρεια της Κρήτης παραχωρήθηκαν 154.552 στρέμματα, 91.206 καλλιεργήσιμα και 63.346 μη καλλιεργήσιμα. Οι πρόσφυγες είχαν μέχρι την 01/01/1929 εγκατασταθεί σε 213 υφιστάμενους και νεοσύστατους συνοικισμούς. Επίσης τους είχαν παραχωρηθεί 4.892 γεωργικοί κλήροι και είχαν αποκατασταθεί 19.316 άτομα, τα οποία διαβιούσαν σε 4.957 προσφυγικές οικογένειες⁴.

Η διαδικασία ήταν εξαιρετικά κοπιώδης και συνάντησε πολλαπλά προβλήματα. Η εμπλοκή πολλών συναρμόδιων υπηρεσιών, από τις οποίες δεν έλλειπαν οι παρατυπίες, οι αυθαιρεσίες των γηγενών κτηνοτρόφων και αγροτών-ενοικιαστών των ανταλλάξιμων αγροκτημάτων, οι παρεμβάσεις τοπικών πολιτικών παραγόντων, οι προστριβές γηγενών και προσφύγων, αλλά και οι διενέξεις μεταξύ των προσφύγων, συνέβαλαν στη μερική ακύρωση της αγροτικής αποκατάστασης των προσφύγων στην Κρήτη.

Παρ' όλα αυτά η ένταξη των προσφύγων στην Κρήτη ήταν ομαλή σε γενικές γραμμές. Σε αυτό συνέβαλλαν λόγοι πολιτικοί-ιδεολογικοί δεδομένου ότι τόσο η πλειοψηφία των γηγενών όσο και οι πρόσφυγες ήταν οπαδοί και ψηφοφόροι των Φιλελευθέρων. Σε κάθε περίπτωση στην Κρήτη λόγω και της πρόσφατης απελευθέρωσης και ένωσης της στην υπόλοιπη Ελλάδα (1913) υπήρχε σαφώς μεγαλύτερη κατανόηση προς τους άρτι αφιχθέντες πρόσφυγες. Άλλωστε οι πρόσφυγες που ήρθαν στην Κρήτη δεν παρουσίαζαν σοβαρές κοινωνικές αποκλίσεις από τους γηγενείς, αφού ήταν στην πλειοψηφία τους μικροαστοί και αγρότες. Συνέβαλλε δε καθοριστικά στην προσαρμογή τους τόσο το κλίμα όσο και το φυσικό και αγροτικό περιβάλλον της Κρήτης, που έμοιαζε με αυτό της Μ. Ασίας, τα οποία διευκόλυναν την προσαρμογή τους.

Π Η Γ Ε Σ

- *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, Εκδοτική Αθηνών Αθήνα 1978
- *Ιστορία των Ελλήνων*, Εκδόσεις Δομή, τομ 15ος, Β' Έκδοση
- Μαυρογορδάτος, Γιώργος Θ. 1915: *Ο Εθνικός Διχασμός*. Αθήνα: Πατάκης, 2015
- Μαυρογορδάτος, Γιώργος Θ., *Μύθοι και αλήθειες για τους πρόσφυγες του 1922*, περιοδικό Αρχαιολογία και Ιστορία τεύχος. Δεκέμβριος 2016
- Λεκάκης Ευθύμιος, *Οι Μικρασιάτες Πρόσφυγες*, Χανιώτικα Νέα, 06/12/2017, μέρος Β'
- Ανδριώτης Νίκος, *Η εγκατάσταση των Προσφύγων στην Κρήτη* (πηγή internet)
- Λαγουδάκη - Σασλή, *Η αγροτική εγκατάσταση των Μικρασιατών προσφύγων στο νομό Ηρακλείου*, περιοδικό Παλίμψηστον, τεύχη 19/20, Ηράκλειο 2004-2006

⁴ Λαγουδάκη - Σασλή, Η αγροτική εγκατάσταση των Μικρασιατών προσφύγων στο νομό Ηρακλείου, περιοδικό Παλίμψηστον, τεύχη 19/20, Ηράκλειο 2004-2006.